

Kampuchea 1978: Mordet på Malcolm Caldwell

Inledning

I december 1978 besökte tre journalister Pol Pots Kampuchea, en av dem var britten Malcolm Caldwell. Mordet på honom tillhör ett av de mysterier som fortfarande inte är helt klarlagda: Vi vet hur själva mordet gick till, och vi kan idag även utesluta vissa av de ”teorier” som var i svang omedelbart efter dådet, men något slutgiltigt svar på frågan om vem som var ansvarig för mordet, det har vi inte och lär heller aldrig få. Däremot tror få som är insatta i förhållandena på att det var vietnameserna (vilket vissa Röda khmer-alesmän antydde). Många menar att det troligaste är att antingen Pol Pot själv, eller någon annan i högsta ledningen i Khmer Rouge beordrade mordet (vissa pekar ut Pol Pots ”högra hand” Son Sen). Men det kan även vara motståndare till Pol Pot.

Nedan redovisas två texter. Det första är en artikel från den svenska *Kampuchea-bulletinen* (nr 1979:1, sid 13). Artikeln är skriven av Hedda Ekerwald (HE), en av de tre som 1978 tillsammans med Jan Myrdal besökte Kampuchea, ett besök som bl a resulterade i den numera så beryktade reserapporten *Kampuchea mellan två krig* (som skarpt kritiserats i Peter Fröberg-Idlings bok *Pol Pots leende* och som häftigt debatterades i *Aftonbladet* i mars/april 2006). Den andra texten är ett utdrag ur Ben Kiernans bok *The Pol Pot regime: race, power, and genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-79*.

O artikeln från *Kampuchea-bulletinen* för Hedda Ekerwald fram den ”officiella” linjen, att dådet var ett försök att ”diskreditera Kampuchea inför omvärlden” – vilket skulle kunna tolkas som att vietnamesiska agenter bar skulden, men kan givetvis även syfta på opposition mot Pol Pot bland Röda khmererna.

Kiernans beskrivning är betydligt mer detaljerad än HE:s – han har också haft tillgång till en mängd källor, vittnesuppgifter och dokument som HE saknade när hon skrev sin artikel, bl a en skriftlig ”bekännelse” från en attentatsman som Pol Pots säkerhetstjänst grep efter mordet. Förutom själva mordet behandlar Kiernan även bakgrunden till det hela, bl a den resa som Caldwell & Co företog till Kampuchea.

Martin Fahlgren

Ur *Kampuchea* 1979:1, sid 13

Mordet på MALCOLM CALDWELL

Den 23 december mördades Malcolm Caldwell i Phnom Penh av regeringsfientliga attentatsmän. Malcolm var inbjuden som vän till Kampuchebas folk tillsammans med två amerikanska journalister, Richard Dudman och Elizabeth Becker. De två journalisterna var de första borgerliga, västerländska journalister som besökt Kampuchea sedan 1975. Det var ett mycket viktigt besök för kampuchianska staten.

Efter två veckors rundresa i landet, var de som alla tidigare besök sista natten i Phnom Penh, i regeringens gästhus. Nästa dag skulle de ta lördagsflyget tillbaka till Peking. På natten anfalls gästhuset av tre attentatsmän som siktade på Becker innan hon flydde in i sitt rum, sköt genom dörren på Dudmans rum och sköt ihjäl Malcolm Caldwell.

En av de tre attentatsmännen kunde gripas.

Elizabeth Becker har berättat hur attentatet gick till (*Expressen* 26/12-78). Hon skriver att utrikesminister Ieng Sary betecknat mordet som ett politiskt dåd avsett att diskreditera Kampuchea inför omvärlden.

Sorg efter Malcolm Caldwell

Den 47-årige Malcolm Caldwell var född i Skottland och arbetade som föreläsare i Sydostasiens ekonomiska historia vid Londons universitet. Han var medredaktör för *Journal of Contemporary Asia*. Tillsammans med kampucheanen Lek Tan gav han ut ”Cambodia in the Southeast Asia War” 1973. Han var medlem i Labour-partiet.

Han startade en insamling till FNL 1966 och deltog vintern 1966-67 i Russelltribunalens undersökningsgrupp i Kampuchea.

Efter kriget försvarade han Kampuchea och han spelade en viktig roll för andra oberoende forskare som skriver om Kampuchea, såsom Noam Chomsky, Laura Summers och Torben Retböll.

Han var en av de mest aktiva i solidaritetsrörelsen för thailändska folkets befrielsekamp och även för kampen i Burma och Malajsia.

Han efterlämnade hustru och barn.

Jag fick tillfälle att träffa honom vid en tvådagars Indokinahearing i höstas. Han var så lätt att lära känna, anspråkslös, humoristisk och nära till skratt. Han talade skotska med rullande r. I julas läste jag hans och Lek Tans bok. Den är verkligen bra och fortfarande aktuell, då den ger en viktig bakgrund till den politiska utvecklingen idag. Det var svårt att höra om mordet på honom och jag känner sorg efter Malcolm.

För Vänskapsföreningen Sverige–Kampuchea är hans död en stor förlust.

H.E.

Ur Ben Kiernans bok *The Pol Pot regime: race, power, and genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-79* (sid 442-450). Översättningen av Göran Källqvist.

Anmärkning: Notnumreringen följer den i Kiernans bok (börjar med not nr 11)

Ännu en guidad rundresa

Det var vid denna tidpunkt som de första oberoende observatörerna från väst tilläts besöka Demokratiska Kampuchea (DK). De var Richard Dudman från *Post-Dispatch* i St Louis, Elisabeth Becker från *Washington Post*, och professor Malcolm Caldwell från Londons universitet. Dudman och Becker hade bevakat kriget i Kambodja i början på 70-talet. Caldwell var fyrtiosju år gammal, ekonomi-historiker och författare till böcker som **The Wealth of Some Nations**, och förespråkade envælde och utveckling av landsbygden som ett sätt för fattiga länder att skaffa sig mat. Han var nyfiken på DK:s självtillit till jordbruket och ansåg att Kampuchebas kommunistiska parti (CPK) hade lett Kambodjas bönder ”till befrielse”, och han höll på att skriva en ny bok, **Kampuchea: Rationale for a Rural Policy**.¹¹

I oktober 1978 skrev Caldwell till mig och meddelade att DK just hade erbjudit honom ett visum. Han var ”verklig upphetsad över att resa dit”, och ”höll inne” sin bok tills han var tillbaka. Han tillade att khmerer utomlands hade bett honom ”att göra förfrågningar om en del kambodjaner som hade återvänt efter 1975. Jag är beredd att göra det, så om du kan tänka ut en lista över personer som du vill att jag ska fråga om, så var snäll och skicka mig den.”¹² Jag svarade, ”Våra vänner Lay Roget och Ou Lam, och två andra som vi inte kände så väl (Chu Vuth och Ku Kim Sru), återvände i

¹¹ Malcolm Caldwell, **The Wealth of Some Nations**, London: Zed, 1977; ”The Cambodian Defence”, *Guardian* (London), 6 maj 1978. **Malcolm Caldwell’s Southeast Asia**, Townsville, Queensland: James Cook University, 1979, som innehåller manuskriptet om Kambodja, publicerades efter Caldwells död, trots hans önskan att vänta med det till efter hans undersökning på plats av förhållandena i Kambodja (*New Age*, juli 1978).

¹² Malcolm Caldwell, brev till författaren, London 21 oktober 1978.

juli 1976 från Sydney. Vi skulle gärna vilja veta hur de har det.” Jag bad också Caldwell söka information om Hou Yuon, Phouk Chhay, och jordbruksministern och ministern för gummiplantager, som jag inte gav namnen på – Non Suon och Phuong. Han gick med på det. Ingen av oss kände till att CPK:s centrum hade mördat alla åtta under de två föregående åren.¹³ Men jag föreslog att Caldwell skulle skaffa en lista, som CPK aldrig hade publicerat, över centralkommitténs medlemmar, och bad honom göra efterforskningar om mina kambodjanska släktingars öden.¹⁴

Jag skickade honom också min första tidningsartikel. Den slog fast att flyktingar från Kambodja rapporterade om ”omfattande utrensningar”, avrättningar och ”utrensningar i stor skala under hela 1977”. Ett starkt inhemskt motstånd, fortsatte artikeln, hade utlöst ”ännu mer omfattande utrensningar”. Hou Yuon, Hu Nim, Phouk Chhay och många andra hade försvunnit, och Koy Thuon hade avrättats. ”Nästan samtliga offentliga poster innehas nu av gruppen kring Pol Pot-Ieng Sary, deras fruar, eller av personer som antingen är okända för utomstående eller använder alias.” Jag hävdade att ”Pol Pot är ute efter att skaffa sig en ohotad maktposition”, i namn av ”en chauvinism som kräver kontinuerliga stora offer från folket för att bygga en mäktig stat”, samtidigt som ”många bönder och bondekadrer hade blivit förtryckta”. DK:s regim, tillade jag, ”drev på konflikten med Vietnam för att öka det inhemska stödet”.¹⁵ Caldwell var reflexmässigt sympatiskt inställd till både Phnom Penh och Hanoi, och hade ett relativt öppet sinne. Han bad att min artikel skulle publiceras tillsammans med en artikel av honom i en europeisk tidskrift, som han tog med till Kambodja.¹⁶ När han lämnade London skrev han en hård kritik mot Kinas utrikespolitik.¹⁷

När västerlänningarna anlände till Phnom Penh i början av december möttes de av två tjänstemän från utrikesministeriet, Thiounn Prasith (den fjärde brodern Thiounn) och Ok Sokun. De skrev ner gästernas speciella krav. Större delen av deras besök kan rekonstrueras utifrån hemliga rapporter som dessa tjänstemän skrev och utifrån anteckningar i Caldwell's dagbok.¹⁸ Journalisterna sa att de ville träffa Pol Pot, andra CPK-ledare och Sihanouk. De bad också att få träffa Hou Yuon och Hu Nim, som Sokun felaktigt försäkrade levde och mårde bra.¹⁹ Dudman frågade om ”levnadsförhållanden” och ”anklagelserna om massakrer”. Becker hoppades ”få träffa tidigare stadsbor”. Caldwell ville undersöka förhållandena på landsbygden, gränsstridigheterna och relationerna till Vietnam, och DK:s utbildningssystem. Han frågade också, ”Hur kommer Kampuchea att komma med i de internationella handelskretsarna?” Han förutsade ”diverse andra frågor”, som han skulle ”nämna senare”.²⁰

¹³ Ung Pechs lista från 1979 över 745 ”nya människor” som skickades till Tuol Sleng nämner de fyra första. S-21, ”Viktiga brottslingar”, nämner Phouk Chhay och Non Suon. Andra källor visar vad som hände med Hou Yuon och Phuong.

¹⁴ Författarens svar till M Caldwell, Melbourne 27 oktober 1978. Vi fick senare reda på att alla nio medlemmarna i min hustrus familj redan hade dödats.

¹⁵ Ben Kiernan, ”Why’s Kampuchea Gone to Pot?”, *Nation Review* (Melbourne), 17 november 1978.

¹⁶ Brev till författaren från Marcia Grandon, Transnational Institute Amsterdam, 8 december 1978. Professor Gavan McCormack skrev till författaren från Melbourne 15 april 1979: ”Elisabeth Becker, som jag träffade i London, nämnde att Malcolm hade haft med sig en kopia av din artikel (förmodligen den i *Nation Review*) på planet till K[ampuchea] och rekommenderat den starkt för dem.”

¹⁷ M Caldwell, ”A Treaty That May Save Capitalism”, *Nation Review*, 1 december 1978: ”De ryska arbetarklasserna är lika långt som någonsin från... att styra sina liv, samtidigt som det nu verkar som om deras kinesiska bröder ska sluta med att utöva ’politik’... för att anpassa sig till kraven från en ’normal’ (det vill säga kapitalistisk) ekonomisk verksamhet... Dessutom... kan inte Ryssland och Kina, som är nära knutna till världens ekonomiska ordning, undvika... ekonomiska upp- och nedgångar, inflation och arbetslöshet... Arbetarna är... förlättna om de ifrågasätter... en ’socialism’ som består av att skvätta runt lite varaktiga konsumtionsvaror från väst samtidigt som de förnekas frukterna av medborgerliga och samhällliga rättigheter som deras motsvarighet i arbetarrörelsen i väst åtnjuter.”

¹⁸ Jag vill tacka Lyn Caldwell för att jag fått tillåtelse att läsa Caldwell's dagbok om sitt besök i Demokratiska Kampuchea, och även en anonym kambodjan för Demokratiska Kampuchea's rapporter. Se Även R Dudman, ”Cambodia: A Land in Turmoil”, *St Louis Post-Dispatch*, 15 januari 1979, och E Becker, **When the War Was Over**, New York 1986, s 407-36, 447-8.

¹⁹ Dudman, ”A Land in Turmoil”, s 7B.

²⁰ ”Bang cheati courup snaecha” (”Till broder med respekt och tillgivenhet”), undertecknat ”Kon och Mut, 8[sic]-12-78”, tvåsidig rapport till Ieng Sary(?).

Efter en kort tur i Phnom Penh samma dag, skrev Caldwell i sin dagbok, ”En flicka började prata med mig på engelska men slutade när våra vakter kom ikapp”. Nästa kväll anmärkte han, ”Fortfarande arbete på fabriker (som gör kläder) kvar i åtta på kvällen på söndag (och även elva på lördag kväll). Begäran att få göra besök avslås”.²¹ När han verkligen fick chansen att besöka en fabrik, fann han förhållandena ”Dickens-liknande”. Arbetsförhållanden på andra ställen i staden gav upphov till en mer kryptisk kommentar, ”Jag har sett det förgångna, och det fungerar”.²²

Besökarna inledde sedan en resa runt Kambodja med Thiounn Prasith och Ok Sokun. De reste med båt upp för Mekong. Under resans gång bestämde sig Prasith för att ”de alla” ansåg ”att folket led därför att vi bryter mot deras mänskliga rättigheter”.²³ Han fortsatte att slingra sig. Caldwell bad om namnen på förste och andre vice ordförande i det statliga presidiet – So Phim och Ros Nhim (som båda var döda sedan i juni). Han noterade Prasiths svar, ”TP måste fundera på [dem] men kommer att ta reda på det”. När Becker bad att få träffa justitieministern (Kang Chap, som hade arresterats i augusti), skrev Caldwell i sin dagbok, ”TP vänder sig till OS och de pratar och skrattar. TP vet inte.”²⁴ De reste med bil från Kompong Cham. Dudman rapporterade, ”Längs vägen hade vår Mercedes-Benz minst en bil på varje sida. När vi gick igenom en fabrik, eller risfält, eller tempelruiner, gick två vakter i kaki-kläder med pistoler under sina löst hängande skjortor åt sidorna och täckte våra flanker.” Först körde de österut längs huvudväg 7 till Krek. De reste djupt in i östra zonen, scen för de värsta massakrerna i DK, som pågick medan de reste igenom området. Journalisterna frågade återigen om det statliga presidiets förste vice ordförande (So Phim), och möttes än en gång av tystnad.²⁵ Prasith begränsade resan till huvudvägen, och hindrade besökarna från att upptäcka eller rapportera den fortsatta slakten i zonen inre. Men västerlänningarna hade läst många redogörelser om tvångsarbete, om kambodjaner som hade vakter medan de arbetade på fälten. Caldwell grubblade i sin dagbok över att ”arbetstakten inte verkar skilja sig från normen i sydostasien”, och tillade senare, ”Jag slås fortfarande av det makliga tempot.” Men han undrade ofta om scenerna var ”spontana eller iscensatta”, och fördömde en som en ”charad” och höll utkik efter terrorns mekanismer. ”Nog finns här beväpnade vakter alltid”, skrev han under resan i öst, och längre fram, ”Grupper som skördar (Inga beväpnade vakter?).” Senare anmärkte han att Becker ”hade tänkt ta ett foto av en hydda när vår uppmärksamhet riktades åt ett annat håll. Kadrer tog chans[en] att vifta några beväpnade soldater ur sikte.”²⁶

När gruppen kom fram till Siemreap misstänkte Caldwell att ”de inte har mycket att visa oss i form av utvecklingsprojekt”. Men han vägrade att betrakta DK som ”civilisationens död”. Han ansåg att mycket var oförändrat, ”och där förändringar är på väg är man noga med att de nya sakerna ska vara *kambodjanska*”.²⁷ Men samtidigt som han hyllade DK:s nationalism var han betryckt över kriget med Vietnam, en känsla som knappast gjorde hans värdfolk glada.²⁸ Han kallade DK:s påstående att

²¹ Caldwell's dagbok, maskinskriven, s 1, 16.

²² Dudman, ”A Land in Turmoil”, s 6B, 7B.

²³ *Sekkedei reaykar ompi toussenakecc sastrachar angkleh ning neak kasaet amerik* (”Rapport om den engelska professorns och de amerikanska journalisternas resa”), 18 december 1978, s 1.

²⁴ Caldwell's dagbok, s 36, 32.

²⁵ Dudman, ”A Land in Turmoil”, s 2B, 7B.

²⁶ Caldwell's dagbok, s 41-42, 51, 62, 69. Caldwell's beteckning ”charad” finns i Dudman, s 6B.

²⁷ Caldwell's dagbok, s 76, 67. Ytterligare bevis för Caldwell's ambivalenta syn på DK finns i Dudman, s 2B, 3B, 6B, och Chanda, *FEER*, 5 januari 1979, s 11.

²⁸ I ”China and Indochina”, ett föredrag som Caldwell höll vid Transnational Institute 29 oktober 1978, så hoppades han på ”ett slut på striderna” och ”nedtrappning” mellan Kambodja och Vietnam. ”Båda... uppvisar en intensiv nationalism, som har sina rötter i deras långvariga överkänsliga historia... Vietnameserna och kampucheanerna samarbetade intimt under den anti-imperialistiska kampen, och det är fel att påstå att det finns långvariga etniska motsättningar, även om de senaste årens historia har lett till potentiellt farliga sprickor som det kommer att bli svårt att stänga igen och läka... Konsekvenserna har... blivit skadliga för tredje världens befrielsekamp i stort... tvingats välja i frågor som inte har någon direkt betydelse för deras egna problem... I centrum för motsättningarna mellan Kampuchea och Vietnam ligger interna frågor – i synnerhet frågor om oljan utanför kusten och hur Mekong-flodens vatten ska användas... Det är svårt att vara optimistisk... Men de akuta ekonomiska uppgifter de står inför, och utnötningskriget längs gränsen, kan gynna att parterna faktiskt underförstått undviker varandra.” Caldwell förutsade också USA:s kommande allians till förmån för Demokratiska Kampuchea (8-sidig utskrift, s 3, 6-7.).

de vietnamesiska soldaterna stred kedjade vid sina vapen för ”en gammal anekdot”.²⁹ Och när deras guide, i samband med en ordväxling angående stängningen av de buddhistiska templen, hävdade, ”Vi bevarar pagoderna”, så påminde Caldwell honom om ”en som hade omvandlats till risförråd”. Nästa dag medgav Prasith att det fanns kvar ”väldigt få” munkar. Caldwell noterade att han undvek diskussioner om att de med våld hade blivit avsatta från sina ämbeten: Prasith ”vet inte om de fortfarande bär saffransgult, men säger att ‘det är deras sedvänja’.” Samma kväll skrev Caldwell, ”Ljuset börjar falla. De håller oss tätt samman nu. Om en hamnar efter eller går åt sidan, dyker en ‘guide’ eller en av flickorna upp bakom en och ber en artig att komma tillbaka.” Nästa dag, i Battambang, ”undvek” man återigen frågan, ”Vad hände med pagoden?”³⁰ Prasith kallade buddhismen en ”reaktionär tro”, en kategori som var förbjuden i DK:s konstitution.³¹

Dudman anmärker att de tre besökarna ”gjorde ihärdiga och ganska formella framstötter om att få se fler hem och tala med invånarna”.³² Prasith rapporterade till Phnom Penh att de ville träffa stadsinvånare som hade deporterats. ”Jag lät dem träffa en i kooperativet Prae Someas, men de var ändå inte nöjda och krävde att få träffa en till och de ville själv välja ut personen. Vi klargjorde att de var amerikaner och att de amerikanska imperialisterna hade massakrerat väldigt många kampucheanska människor. Därför är det kampucheanska folket fortfarande mycket arga på de amerikanska imperialisterna. De upphörde med sina krav.” Caldwell skrev i sin dagbok om ”f d kontorister etc från Phnom Penh. Jag är mer än övertygad om att de betraktar lant[arbete?] som olidlig tortyr. Den andra sidan av myntet är att i Phnom Penh åt de.”³³ Han sa till Dudman, ”jag undrar om kadreerna inte är oroliga för sin egen säkerhet om de rör sig bland folket”.³⁴

Besökarna bad ännu en gång om ”att få träffa människor som hade lämnat Phnom Penh”, och även ”studenter som kom från Australien och USA”. Dessa återvändare hade tagits om hand av Prasiths ministerium. Han visste att de flesta var döda, och krävde namn, kanske i förhoppningen om att triumferande kunna skaka fram en överlevare. Caldwell backade försiktigt. Prasith rapporterade misstänksamt till sin överordnade, ”De säger att de inte känner till namnen på dessa studenter.” Caldwell frågade verkligen om Chau Seng, en känd kambodjansk vänsterman från Frankrike, och Phouk Chhay.³⁵ Prasith måste ha känt till att båda dessa hade mördats 1977. Han rapporterade, ”Den engelska professorn är en person som är mycket sympatiskt inställd till oss. Han vill veta och förstå mycket. Men han har ingen fast ståndpunkt. Och när han är med de amerikanska journalisterna påverkas han mycket av dem också.” Och *de* var ”helt klart tjänstefolk till den amerikanska regeringen och CIA”. Prasith trodde att de tre nu var överens om att ”vårt system är starkt”, men han var också rädd för att ”denna grupp fortfarande inte är klar över de mänskliga rättigheterna. Enligt min uppfattning kommer gruppen att ha svårt att bli klar över denna fråga. Oavsett på vilket sätt vi försöker förklara den, så vägrar de förstå.” Än värre, ”de vill inte avslöja syftet med sitt besök. Vi måste vara mycket försiktiga, med fortsatt hög revolutionär vaksamhet.”³⁶ Den näst sista dagen på deras resa besökte utlänningarna Leay Bo, ett modellkooperativ i Moks hemprovins i sydvästra zonen. Senare skrev Becker, ”Vårt besök flöt utan problem från början till slut. Allt var oklanderligt. De enskilda hyddorna på pålar var möblerade med fräscha halmmattor, bomullskuddar, och rejäla möbler... Kooperativet var en utställning av regimen.”³⁷ Förvisso passerade några

²⁹ Dudman, ”A Land in Turmoil”, s 3B.

³⁰ Caldwell's dagbok, s 63, 72, 94.

³¹ Becker, **When the War Was Over**, s 429. Konstitutionen finns återgiven i Ponchaud, **Cambodia Year Zero**, s 225.

³² Dudman, ”A Land in Turmoil”, s 2B.

³³ ”Sekkedei reaykar”, s 2, Caldwell's dagbok, s 95.

³⁴ Dudman, ”A Land in Turmoil”, s 2B.

³⁵ ”Sekkedei reaykar”, s 3. Chau Seng hade arresterats 18 november 1977 (”Viktiga brottslingar”, s 15.). Phouk Chhay dödades 6 juli 1977 (*New Statesman*, 2 maj 1980, s 669).

³⁶ ”Sekkedei reaykar”, s 4-5. Prasith använde den oförskämda beteckningen *via* på sina gäster. Tidigare samma år hade Y Phandara hört Ieng Sary anmärka att ”utlänningar som vill besöka vårt land ibland kommer hit för att spionera.”

Retour à Phnom Penh, s 268.

³⁷ Becker, **When the War Was Over**, s 428-29.

barn i trasor sällskapet. Caldwell tog flera foton av dem.³⁸

Dudman och Becker hade fått audiens till Pol Pot 22 december, eftermiddagen innan deras plan skulle lämna Kambodja till Beijing. Under en timma undervisade han dem om vietnameserna, skrev Becker, ”och sa saker som lät vansinniga”. Hanoi hade ”kysst [Moskvas] fötter” och ”vill stödja sig på det internationellt expansionistiska Sovjetunionen och Warszawa-pakten. Men om de vill skicka sin armé för att invadera Kampuchea måste de skicka dem lång väg och transportera allt de behöver, för det finns ingenting i Vietnam.” Som Becker senare skrev, kom dessa ord från en som ”utan att vi och resten av världen visste om det hade övervakat avrättningarna av tiotusentals kambodjaner”.³⁹

Det var Caldwell's tur omedelbart efter journalisterna. Han har inte skrivit något i sin dagbok om vad som hände under hans ensamma intervju med Pol Pot. Enligt Pol Pots översättare Ngo Pen var mötet ”vänligt”, och behandlade ”jordbruk och ekonomiska frågor.”⁴⁰ Men det står klart både att Pots främsta bekymmer var Vietnam, och att Caldwell inte delade hans syn på kriget.⁴¹ Det är inte känt om Caldwell tog upp frågan eller frågade om de mördade kambodjanerna på sin lista. Det är troligt att Pol Pot kände till att Caldwell redan hade frågat om Chau Seng och Phouk Chhay. Men om gästen väckte hans missnöje ännu mer, så är det osannolikt att den normalt eleganta Pot skulle ha visat någon ilska.⁴²

Senare samma kväll återvände Caldwell till gästhuset där de tre utlänningarna bodde, och försäkrade de andra att han fortfarande var vänligt inställd till revolutionen.⁴³ De var mindre sympatiskt inställda. Dudman, som kallade Kambodja ”ett enda jättelikt arbetsläger”, berömde DK för ”ett av världens största bostadsprogram”. Även Becker skulle inom kort skriva, ”Jag är tvungen att dra slutsatsen att det ekonomiska systemet verkar fungera”, även om ”de mänskliga och kulturella kostnaderna har varit enorma”.⁴⁴ De tre drog sig tillbaka till sina rum innan elva på kvällen.

Ytterligare ett mord

Klockan fem i ett på natten, enligt Dudman, ”skingrades tystnaden i den nästan helt övergivna staden av pistolskott”. En revolverman hade störtat in genom bakdörren till det tysta gästhuset och skadskjutit två tjänare. Becker hade väckts av skottlossningen och öppnade dörren från sitt rum och upptäckte en man i svart t-shirt och mössa med pistol och maskingevär och ett ammunitionsbälte. Han siktade mot henne. Hon skrek Nej, ”Låt bli!” och flydde in i sitt rum. Revolvermannen varken sköt eller följde efter henne, utan gick uppför trapporna till andra våningen. Där hade Dudman också väckts upp av skotten. Från sitt fönster hade han sett ”skuggfigurer som sprang fram och tillbaka utanför trädgårdsmuren”. Han gick ut i korridoren och stötte på revolvermannen, som ”verkade göra tecken åt mig att gå ur vägen”, för att sedan försvinna. Från balkongen på framsidan såg Dudman ”flera figurer, uppenbarligen vakter, varav åtminstone en hade pistol”. Han gick till Caldwell's rum. Männan överlade och bestämde sig för att vänta på sina mörka rum. När Dudman gick över korridoren kom revolvermannen tillbaka och avlossade sin pistol från ungefär sex meter. Skottet missade. Journalisten rusade in på sitt rum, låste dörren och gömde sig bakom väggen.

³⁸ Författarens intervjuer med två vittnen, Leay Bo, 16 juli 1980. De två identifierade Caldwell med hjälp av hans skägg och sa att han kom tillsammans med två andra, inklusive en kvinna (Becker). Dudman hade inget skägg.

³⁹ Becker, **When the War Was Over**, s 431-32.

⁴⁰ Chandler, **Brother Number One**, s 230.

⁴¹ Som Becker senare framställde det, ”tog [Caldwell] regelbundet parti för Khmer Rouge under diskussionerna, och accepterade deras revolution på teoretisk om än inte mänsklig grund. Samtidigt vägrade han att diskutera Vietnam och han viftade undan Khmer Rouges antydningar att han öppet stödde Kambodja.” (*FEER*, 16 april 1982, s 20.

⁴² ”Inte en enda gång under sitt våldsamma angrepp mot Vietnam och Sovjetunionen höjde Pol Pot rösten eller slog näven mot armstödet. Som mest nickade han lätt eller viftade på sin smakfulla hand för att betona något.” (Becker, **When the War Was Over**, s 431.)

⁴³ Dudman säger att ”Caldwell förblev välvilligt inställd till den kambodjanska revolutionen, utan att vara blind för dess avigsidor”, marxist ”men också en skeptisk och lyhörd kritiker.” (”A Land in Turmoil”, s 6B, 2B.)

⁴⁴ Becker, **When the War Was Over**, s 433, och *Australian*, 30-31 december 1978. Dudman, ”A Land in Turmoil”, s 3B. Se även Dudman, ”Pol Pot: Brutal, Yes, But No Mass Murderer”, *New York Times*, 17 augusti 1990.

”Ytterligare två skott avlossades genom trädörren. Efter en kort stund hördes ytterligare tre eller fyra skott.” Malcolm Caldwell hade skjutits i låren och kroppen och låg död på golvet i sitt rum. Hans angripare var också skjutet, ”och låg raklång över tröskeln in till rummet” med sina vapen bredvid sig. Från sitt eget rum noterade Dudman att ”det tog 90 minuter innan regeringssoldater kom till området och säkrade huset”. De meddelade Prasith, men det tog ytterligare sjuttiofem minuter innan han anlände, klockan kvart i fyra på morgonen. Han berättade för Dudman att inkräktaren hade skjutit sig själv efter att han hade dödat Caldwell och att ytterligare en revolverman hade fångats och en tredje hade undkommit.⁴⁵ Vad hade egentligen hänt?

En av angriparna fortsatte strax därefter berättelsen, i en hemlig rapport till Santebal.⁴⁶ Sista sidan i detta dokument börjar. ”Sedan kom vi två, Thieun och jag, till Lins hus på motorcykel. När vi kom fram till huset såg jag Poeurn och Khon... Poeurn frågade Thieun, ‘Vad gör vi nu?’ Thieun svarade, ‘Vi gör så här. Vi handlar som Poeurn sagt.’ Först gick vi två, och Thuak, Chhuath och Sambath, till usle Ruth och beordrade honom att skjuta besökaren eftersom partiets plan var att döda honom.” De väckte Ruths ilska mot några unga kvinnliga arbetare i gästhuset. Han gick dit och sköt mot dem först, och skadade två av dem.⁴⁷ Dokumentet beskriver det första angreppet och Ruths möten med Becker och Dudman, och fortsätter, ”Sedan vaknade den engelske gästen. Han öppnade dörren och kom ut och såg usle Ruth och stängde dörren igen. Usle Ruth sprang dit och försökte slå sig igenom dörren, men den gick inte upp. Han sköt sönder låset och sköt sedan ihjäl gästen. Chhuath fick Sameth att kliva fram och skjuta ihjäl usle Ruth.”

Mördaren avslöjade aldrig vem som hade givit honom hans order. Santebal arresterade Poeurn och övriga medlemmar i mordpatrullen. Efter att ha tvingats ”erkänna” att de utfört dådet ”för att krossa partiets politik”, avrättades även dessa.⁴⁸ Inga vittnen överlevde. Particentrum skyllde offentligt på Hanoi, men Poeurns och de andras ”bekännelser” under de följande två veckorna visar att Santebal aldrig misstänkte Vietnam.⁴⁹ Mest troligt ville de dölja sina spår och spåren efter deras överordnade, Pol Pot.⁵⁰

⁴⁵ Dudman, *A Land in Turmoil*, s 2 B.

⁴⁶ Detta dokument utgör den sista och enda bevarade sidan i en handskriften, osignerad och odaterad rapport (eller bekännelse?) från en medlem i mordpatrullen. Wilfred Burchett fotograferade sidan i Phnom Penh i början av 1979, och har vänligt nog givit mig tillgång till en kopia. Hans redogörelse och något felaktiga översättning finns i *Nation Review* (Melbourne), 2 augusti 1979. Originalen fanns på Tuol Sleng-museet, men avlägsnades av en kvinna i museets personal, som sedan hoppade av till Thailand (författarens intervju med Ung Pech, Tuol Sleng, 8 juli 1980). Det har inte dykt upp igen men S Heder anser att dokumentet är autentiskt.

⁴⁷ Dudman, *A Land in Turmoil*, s 2 B.

⁴⁸ ”Angående historien om usle Peouns förräderi från och med slutet av 1977”, 5 januari 1979, och ”Svar från usle Chhan”, S-21 dokument som återges i E Becker, ”Murder with a Twist”, *FEER*, 16 april 1982, s 20-21.

⁴⁹ Dudman, *A Land in Turmoil*, s 2 B. Becker, *FEER*, 16 april 1982, säger att bekännelserna ”verkar utesluta att Vietnam hade någon del i mordet på Caldwell... I sin privata skräckvärld släppte Khmer Rouge svepskälet att vietnameserna var skyldiga.” Se även Kiernan, *FEER*, 7 maj 1982.

⁵⁰ S Heder tror inte att Pol Pot var ansvarig för mordet på Caldwell. Han tror att Son Sen, som han beskriver som ”oliktänkande” (tillsammans med Mok, Pauk och Deuch! [se tidigare not]), kan ha beordrat mordet för att generera Pot. Poeurn och de andra skyller i sina ”bekännelser” på Son Sens släkting Ny Kon (*FEER*, 16 april 1982), och det är möjligt att Santebal förberedde ett mål mot Sen, men Heder har inte lagt fram några bevis för Sens oliktänkande. Sen var nära allierad till Pol Pot från 1950 och åtminstone till 1992. Se *Asiaweek*, 31 mars 1995. [För att ytterligare komplicera till den gåtfulla historien så skriver Philip Short – som skrivit en biografi över Pol Pot – att Pol Pot 1990 själv berättat att han trodde att Dudman, som han antog var CIA-agent, hade mördat Caldwell för att misskreditera Kampuchea-regimen. – Red]